

Arktisk Forening reiser minnesmerke over –

Polarhelten Helmer Hanssen, Bjørnskinn

Arktisk Forening i Tromsø arbeider for å få reist et minnesmerke i Tromsø over Bjørnskinn-mannen, polarhelten Helmer Hanssen, forteller Salve Dahle i foreningen til Bladet Vesterålen.

Hanssen er urettmessig kommet i skyggen av Roald Amundsen. Sannheten er at Hanssen hadde mye av æren for at Amundsen nådde polpunktet. Hanssen var en dyktig navigatør, og på sledeferden mot Sydpolen var det han som, fra sin spesialbygde slede styrte både retning og tilbakelagt distanse.

14. desember 2011 er det 100 år siden Amundsen-ekspedisjonen nådde polpunktet. Året 2011 er etablert som Nansen-Amundsen-året, med markering over hele landet, og arrangementer knyttet til disse to kjente navnene. Arktisk Forening ønsker derfor å trekke fram den beskjedne og kanskje derfor mer ukjente polarhelten, Helmer Hanssen, fra Bjørnskinn i Vesterålen.

Foreningen har tatt initiativ til minnesmerke i Tromsø – en relieff etter bildet av Hanssen med sitt hundespann på Sydpolen. Avduking vil finne sted 11. desember 2011, og plasseringen er sentral ved Hjalmar Johansens gate sør i byen Tromsø. Et slikt minnesmerke blir et økonomisk løst, og det er sendt henvendelser om bistand til kommuner rundt om.

Det er ellers mulig for andre – foreninger og enkeltpersoner – å bidra. Interesserte kan henvende seg til Salve Dahle ved Akvaplan Niva As i Tromsø. Arktisk Forening er ellers på leting etter familie og slekt, blant annet i Bjørnskinn, og kanskje ellers i Vesterålen, slik at familien kan være representert ved avdukingen.

KGN

Helmer Hanssen med sitt hundespann på Sydpolen. «Amundsen måtte være først, og derfor ba jeg han [...] lede de slitne hundene de siste kilometrene.»

Salve Dahle

Kronikken er skrevet av Salve Dahle, og sto først på trykk i Fiskeribladet fiskaren 12. februar i år.

14. desember 2011 er det 100 år siden Roald Amundsen og hans menn nådde Sydpolen. Denne bragden inngår som en av de stolteste hendelser i norsk polarhistorie. Og gjennom kappløpet med den britiske kaptein Scott, et kappløp der Scotts sine folk ble slått med mindre enn én måned og deretter omkom på returen, har dette blitt et av de store drama i polarhistorien.

Med på laget til Amundsen var det fire menn, en av dem var Helmer Hanssen. Navnet hans er lite kjent. Når historiene skrives er det nemlig de med den sterke viljen og ofte hensynsløse behandling av sine menn som blir husket. Helmer Hanssen var en av de trauste og dyktige sliterne som gjorde de store menns bragder mulig, men som siden ble glemt.

Han ble født i Bjørnskinn på Andøya i 1870, og som kystens folk på denne tida, måtte han tidlig lære å gjøre nytte for seg. 12 år gammel var skårungen med i Lofotfisket og seinere på fiske utenfor Finnmark. Etter hvert flyttet han til Tromsø og seilte i flere år på Ishavet på kval- og selfangst. Tilbake i byen etter fangstsesongen 1896, var han en av de

mange som deltok i jubelen da Fridtjof Nansen og "Fram" ankom Tromsø etter den eventyrlige ferden over Polhavet. Det tente gnisten i ham.

"Kanskje skulle man selv komme på en slik tur", skriver han i sine memoarer. Sjansen bød seg da han møtte Amundsen i 1902. Amundsen holdt da på å planlegge sin første store ferd: Å bli den første til å seile gjennom Nordvestpassasjen, sjøveien nordom Kanada. Med referanse fra blant andre apoteker Zapffe i Tromsø, ble Hanssen styrmann på ferden med "Gjøa" i årene 1903-06. Deretter ble han med Amundsen på "omveien om Sydpolen" før han var kaptein på "Maud", under Amundsen, da de seilte gjennom Nordøstpassasjen 1918-20.

Hanssen var en dyktig navigatør, og på sledeferden mot Sydpolen var det han som hadde ansvaret for kompasset. Fra sin spesialbygde slede uten jernbeslag styrte han både retning og tilbakelagt distanse på ferden mot Sydpolen. I boka "Gjennom Isbaksten" forteller Hanssen denne historien da de den 14. desember 1911 la ut på siste etappen, mot selve polpunktet: "Jeg mente at Amundsen måtte være først, og derfor ba jeg han gå foran og lede de slitne hundene de siste kilometrene."

Sydpolen var erobret. Nå ønsket Amundsen å kopiere Nansen med å dri-ve over Polhavet innfrosset i isen. Må-

let var å nå Nordpolen, det som Nansen ikke greide. Planene ble forpurret av første verdenskrig, men sommeren 1918 var finansieringa klar. Da dro Amundsen østover med skipet "Maud", og Hanssen var den selvsagte og trofaste skipper. Under en av overvintringene dro Hanssen på en hasardiøs 4000 km lang slede-tur som varte over et halvt år for å poste telegrammer for Amundsen!

Men denne gangen var hellet brukt opp. Ekspedisjonen brukte to år på å komme gjennom Nordøstpassasjen, og Amundsens plan om å nå Nordpolen med skip innfrosset i isen ble oppgitt. I Alaska ble Hanssen og to andre satt i land i skam og uten penger. Amundsen hadde ikke lenger tillit til dem og vurderte dem som desertører. Hva hadde skjedd under de to årene mellom de to som hadde delt så mye slit og hausta så mye ære gjennom samarbeid? Dette er faktisk uklart, og berøres lite i de to sine memoarer. Andre kilder tyder på at Hanssen som skipper hadde yppet seg mot den eneveldige Amundsen, men også at Hanssen ikke hadde greid å være en samlende lederskikkelse slik en kaptein skal være.

Etter å ha stått last og brast med Roald Amundsen i 18 år fikk han altså regelrett sparken. Og det endte opp med at den norske stat måtte betale polarhelten hjemreise fra Alaska i 1920!

Utover 1920-tallet deltok Helmer

Hanssen i en rekke ekspedisjoner på Ishavet. Han arbeidet som toller i Tromsø, senere som besiktelsesmann i skipskontrollen. Han var svært aktiv i Ishavsbyens maritime miljø og var æresmedlem i Skipperforeninga. I 1947 var han med på å stifte Arktisk Forening og ble æresmedlem også der. Han døde i 1956.

I en tid da interessen for Arktis og Nordområdene er økende, er det viktig ikke å tape kunnskapen om de menn og kvinner som var de første utforskere av de kalde hav og land i nord. 2011 er etablert som "Nansen-Amundsen"-året, og dette skal markeres over hele landet. Svært mange av markeringene er knyttet direkte til disse to store navnene. Arktisk Forening har derfor foreslått at man i Tromsø trekker fram den ukjente polarhelten Helmer Hanssen, som har kommet i skyggen av andre. Foreninga har tatt initiativ til å reise et minnesmerke over ham, og en rekke bedrifter og enkeltpersoner har allerede gitt sin støtte. Minnesmerket vil være et relieff etter bildet av Hanssen med sitt hundespann på Sydpolen.

Minnesmerket skal avdukes den 11. desember 2011 – 100 år etter at Hanssen storsinnet ba Amundsen gå fram og bli det første menneske på det sørligste punktet av globusen.

Den ukjente polarhelt